

**Cea mai
mică
realitate
comună**

**Adevărat, fals, plauzibil –
cele mai mari dileme
analizate științific**

Traducere
din germană de
Iulia Dromereschi

Mai Thi Nguyen-Kim

*Autoarea cărții *O să râzi, totul e chimie!**

**CO-LECȚIA
DE ȘTIINȚĂ**

PUBLICA

CUPRINS

Cuvânt-înainte	11
----------------------	----

1. Legalizarea drogurilor:

Generalizarea nu are nicio putere	15
--	-----------

Canabisul nu e broccoli, dar nici Ecstasy nu-i o plimbare
călare 16 • Metode, metode, metode 21 • Nici abstenența nu
e o soluție 23 • Cazul Portugaliei 28 • Diavolul se ascunde
în detalii 33 • Toate drogurile există deja 37 • Știință: mai
degrabă greșită decât deloc? 43

2. Jocurile video și violența:

Mult „noise blast” pentru nimic	47
--	-----------

Psihologia în (lipsă de) criză: problema controversată
a reproductibilității 51 • Puzzle pentru avansați: de ce
este deosebit de complicată cercetarea agresivității 55 •
Cine caută găsește: problema importantă a p-hacking
67 • Mărimea contează 73 • Metarăzboi pentru nimic 75 •
Căutarea amăgitoare a răspunsurilor simple 80

3. Gender Pay Gap:

Diferența inexplicabilă dintre bărbați și femei	85
--	-----------

Cât de precis trebuie să fie? De ce există cifre diferite
pentru gender pay gap 87 • Diferența inexplicabilă:
de ce gender pay gap ajustat nu este, automat, o
„diferență discriminatoare” 90 • Restul (in)corect
justificat 92 • Gender pay gap dinamic 94 • Vrei, dar nu
poți? 98 • Who cares? 100 • Relevantă pentru sistem &
recunoscută 102

4. Big Pharma versus medicina alternativă:

Un standard dublu nesănătos 109

Între scepticism sănătos și teorii ale conspirației: o lupă potrivită pentru fiecare! 112 • Piața face regulile! Sau nu. 116 • Eficiența înseamnă ce faci tu mai departe 122 • Toate miracolele secrete: mitul remediului ascuns 133 • Curcuma – minune polivalentă sau durere de cap? 135 • Dar m-a ajutat! De ce efectul placebo este și capcană, și speranță 139 • De ce este supraestimat efectul placebo 140 • De ce este subestimat efectul placebo 142 • Să discutăm: puterea medicinei orale 145 • Adevărul incomod: Cazul Hevert 148 • Nu dăunează? Cinci povești 150 • Completare, nu înlocuire 154

5. Cât de sigure sunt vaccinurile?

Bucuria binecuvântată a riscului 161

Prevenția nu aduce glorie 162 • Lăsați-i în pace pe antivacciniști! 166 • Gripa porcină și narcolepsia 171 • Nu riști, nu ai autorizație: de ce efectele secundare rare apar mereu doar după autorizare 179 • Rațiunea nu este o obligație cetățenească. Compasiunea, da 186

6. Ereditatea inteligenței: De ce numărul degetelor noastre este mai puțin ereditar decât rezultatul unui test IQ

..... 191

Dublă neînțelegere 192 • Ce este inteligența? 195 • Trei legi pentru trăsăturile genetice complexe ale personalității 207 • Numărul degetelor noastre nu prea este ereditar: ce înseamnă ereditate și mai ales ce nu înseamnă 211 • De unde știm cât de mare este ereditatea? 220 • Amestecul neguros din gene și mediu 222 • Epigenetica: știința din spatele țestoaselor femele și masculi 224 • Arată-mi genele tale, să-ți spun cât de isteț ești? 227 • Motive bune și rele pentru testări IQ 232

7. De ce gândesc diferit bărbații și femeile?

Atenție, acest capitol îți va transforma creierul 237

Mai asemănători sau mai diferiți decât se crede? 238 •
Această secțiune îți transformă creierul. Gândește-te
bine 242 • În căutarea diferențelor: conexiuni diverse 248 •
Ce înseamnă diferențele din creier: arată-mi creierul și
nu-ți voi spune ce gândești 249 • Spectru sau mozaic?
Despre creieri și fețe de maimuță 258 • Atunci, de ce? 263

8. Sunt etice testele pe animale?

Trenul nu se oprește 269

Emoțional: imagini cu Stella 271 • Irațional: despre câini,
miei și porci 272 • Trebuie să existe experimentele
pe animale? *In mice. Just saying.* 276 • Costuri versus
utilitate: de ce evaluarea este mai dificilă decât pare 288 •
Adevărata problemă a tramvaiului: o discuție etică bazată
pe fapte 297

9. Cea mai mică realitate comună:

Să nu ne certăm mai puțin, ci mai bine 303

De ce avem nevoie de cea mai mică realitate comună
305 • Imagini false ale „religiei științifice” și „cancel
culture” 308 • Arta consensului științific 311 • Spiritul
științific 321 • Eroarea dezbaterii 328

Mulțumiri	331
Note	333
Surse foto	369

Cuvânt-înainte

„Poate că va urma cândva exemplul lui Ranga Yogeshwar”, i-a zis soțul meu lui tata, care era foarte îngrijorat, pentru a-l calma. Era începutul lui 2017 și tocmai refuzasem o ofertă de muncă atractivă, un post de manager de laborator la BASE, pentru că instinctul și rațiunea îmi spuneau, într-un moment de claritate unanimă deloc obișnuit, că trebuie să încerc o carieră în comunicarea științifică. Linia din ce în ce mai estompată dintre fapte și opinie, supraîncărcarea cu informații și dezinformare pe rețelele de socializare și resentimentele aparent de nezdruncinat ale unor oameni care au declarat pământul plat sau virusurile inexistente (da, înainte de COVID) erau aproape insuportabile pentru mine. Trebuia să fac ceva, să mă implic, să am un cuvânt de spus – aveam nevoie cel puțin de senzația că fac ceva activ pentru știință și de sinceritate, chiar dacă doar puțin. Tatăl meu pricepea asta. Ce nu putea înțelege era cum poate fi „a vorbi despre știință” o profesie reală. „Ranga Yogeshwar? Da, bineînțeles că ar fi grozav”, a răspuns el, cu un zâmbet obosit, „dar știți și voi cât de puțin probabil sună”.

Da, știam. Mai mult, dacă aș fi putut vedea atunci anul 2020 într-un glob de cristal, probabil aș fi dat înapoi. Pe

atunci mă plângeam cu fiecare ocazie că vocile științifice erau atât de scandalos de subreprezentate în talk-show-uri și programe politice. În 2020, niciun talk-show german nu ar putea fi vizionat fără experți științifici. Întrebarea „Cine este virologul tău preferat?” face acum parte din repertoriul de discuții. Când *BILD* s-a certat cu Christian Drosten, a fost doar una dintre dovezile influenței tot mai sporite a vocilor științifice. Ca jurnalistă științifică, uneori simțeam că mă doare capul. Într-o zi, Attila Hildmann a vrut să mă provoace să depun plângere, în ziua următoare am primit un e-mail cu substrat amenințător de la un cunoscut virolog, cu un avocat în cc. Încă nu sunt sigură dacă pandemia de coronavirus a fost cel mai bun sau cel mai dificil moment de până acum pentru percepția publicului asupra științei. Un singur lucru îmi este mai clar decât oricând: trebuie să schimbăm urgent faptul că ne îndepărtăm din ce în ce mai mult de o înțelegere comună a realității.

Faptele, opiniile, fanteziile și temerile sunt amestecate într-o mare mocirlă, iar acest lucru este rău nu doar pentru știință, ci și pentru cultura dezbaterii. Când eram copil, aveam o broscuță de metal pe care o puteai face să sară deschizând-o cu un șurub. Dar șurubul s-a blocat, așa că broasca mai sărea doar după ce primea un ghiont ușor. Una dintre farsele mele preferate era să răsucesc șurubul broscuței la maximum, să o așez cu grijă și apoi să-i cer fratelui meu mai mare să o răsucescă. De îndată ce fratele meu atinge broasca, aceasta sărea ori spre el, ori în față, iar dragul meu frate se prefăcea mereu că este speriat de moarte, în timp ce eu mă rostogoleam pe podea, râzând și țipând.

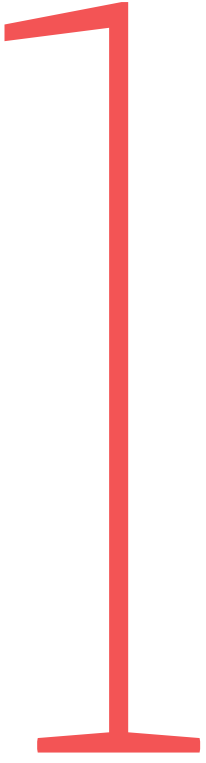
Astăzi mi se pare că suntem toți înconjurați de broaște mecanice, care vor exploda la cel mai mic ghiont. Internetul nu înseamnă doar că toată lumea poate avea o voce publică,

ci și că banalitățile sunt umflate de la spirale de indignare la adevărate drame naționale, alimentate de troli bucuroși precum micuța Mai când vedea broșcuța care sărea în fața fratelui ei. Cultura actuală a dezbaterii pare a fi foarte tensionată, dominată de alb și negru. Discuțiile diferențiate sunt adesea cu greu posibile, iar consensul, nici atât.

Dar ajungerea la consens este ușor de zis, greu de făcut. Până și afirmația Gretei Thunberg, „Uniți-vă în sprijinul științei”, pare cumva mai complicată după pandemia de coronavirus decât înainte. Pentru Greta era minimul necesar, ca lumea să se adune în spatele faptelor, în sprijinul științei. Dar chiar există *acea* știință? Și în privința a ce putem fi de acord?

În această carte vreau să mă lansez într-o căutare a celei mai mici realități comune. Nu vreau doar să aflu despre ce putem fi de acord cu adevărat, ci și – iar asta este, de fapt, mult mai interesant – unde se opresc faptele, unde lipsesc încă cifrele și cunoștințele științifice și, prin urmare, ne justificăm pe deplin unii celorlalți că ne permitem să ne enunțăm părerile fără drept de apel. Dezbateră funcționează numai dacă te bazezi pe o realitate comună într-o dispută, fără ca noi să fim nevoiți să sărim în fața celui alt ca niște broaște propulsate. Poate că, așa, certurile pot deveni distractive.

Așadar, vă doresc distracție plăcută!

Legalizarea drogurilor:

15

Generalizarea nu are nicio putere

ARGUMENT

Gradul de nocivitate a drogurilor ar trebui să decidă statutul lor legal?

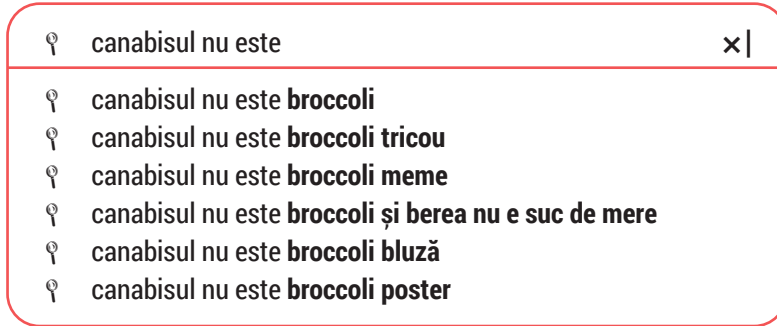
- Da
- Nu

„Alcoolul este periculos, dar nici canabisul nu e broccoli”, a răspuns Daniela Ludwig de la Agenția Federală Antidrog a Germaniei la întrebarea dacă alcoolul ar fi mai periculos decât canabisul. Ah, așadar, canabisul nu e broccoli! Ce bine că am putut înlătura acest dubiu!

Firește că o comparație între broccoli și canabis (declarația a fost făcută la o conferință de presă din iulie 2020) a fost sărbătorită cu mare fast pe internet¹ – mai ales de generația mai tânără, care tinde să favorizeze legalizarea canabisului². Nicio zicală cu broccoli n-a rămas nedigerată și neregurgitată sub formă de meme și imprimeuri pe căni și tricouri.

Mi s-a părut atât amuzantă, cât și nefericită această comparație, dar nu ar trebui luată în derâdere și folosită ca dovadă pentru inexistența unor dovezi solide contra

legalizării consumului de cannabis. Însăși Ludwig a oferit o dovadă, însă ajungem imediat la ea. Mai întâi să analizăm o altă comparație nepotrivită.

Canabisul nu e broccoli, dar nici Ecstasy nu-i o plimbare călare

Ați auzit vreodată de „Equasy”?

Equasy a fost prezentat în ianuarie 2009 de către psihofarmacologul britanic David J. Nutt drept un drog periculos, însă până atunci trecut cu vederea. În publicația de specialitate *Journal of Psychopharmacology*, Nutt descrie cum a ajuns să cunoască substanța până atunci ignorată: în urma unui episod dramatic cu o femeie care suferise daune cerebrale permanente din cauza Equasy, în jurul vârstei de 30 de ani. Mai șocant a fost că printre milioanele de consumatori de Equasy din Marea Britanie se numărau adolescenți și chiar copii. În articolul său³, David Nutt povestește că Equasy este de vină pentru peste 100 de accidente în trafic și în jur de zece decese pe an. După jumătatea textului, acesta explică de la ce vine Equasy: *Equine Addiction Syndrome* – sindromul dependenței

cabaline. Adică... dependența de călărie. „Dependenții de cai” acceptă toate consecințele pe care le poate avea pasiunea lor pentru călărie, chiar și daunele permanente rezultate din căderi, cum ar fi traumele cerebrale ireparabile. „Înțeleg că multă lume ar putea fi surprinsă că este o activitate atât de periculoasă.” Un adevărat trol, domnul profesor Nutt. Dar el urmărea ceva specific. În Marea Britanie, drogurile ilegale sunt împărțite în trei clase diferite: *Clasa A*, *Clasa B* și *Clasa C*.⁴

	Drog	Posesie	Distribuție și producție
Clasa A	Crack, cocaină, Ecstasy (MDMA), heroină, LSD, ciuperci halucinogene, metadonă, metamfetamină	Până la șapte ani de închisoare și/sau amendă nelimitată	Până la închisoare pe viață și/sau amendă nelimitată
Clasa B	Amfetamină, barbiturice, canabis, codeină, ketamină, metilfenidat (Ritalin), canabinoizi sintetici (mefedronă, metoxetamină)	Până la cinci ani de închisoare și/sau amendă nelimitată	Până la 14 ani de închisoare și/sau amendă nelimitată
Clasa C	Steroizi anabolizanți, benzodiazepină (Diazepam), gamma-hidroxi-butarat (GHB), gamma-butirolacton (GBL), piperazină (BZO), kath	Până la doi ani de închisoare și/sau amendă nelimitată (cu excepția steroizilor anabolizanți, a căror posesie pentru uz personal nu este pasibilă de pedeapsă)	Până la cinci ani de închisoare și/sau amendă nelimitată

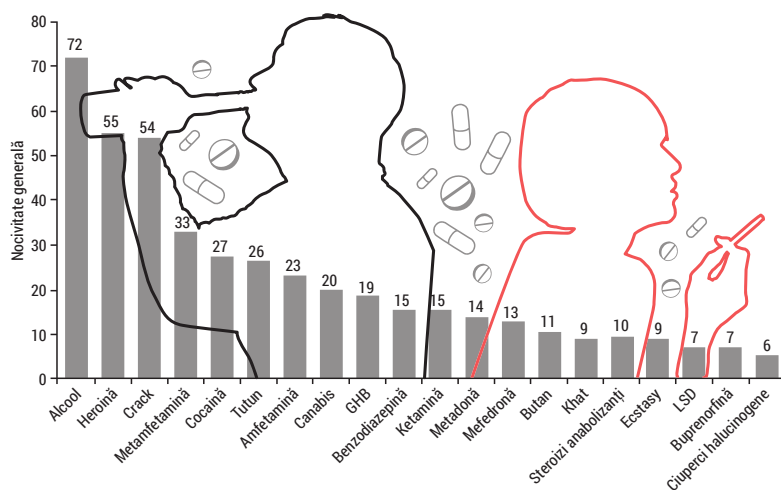
Drogurile din Clasa A aduc cele mai aspre pedepse: utilizatorii pot fi condamnați până la șapte ani de închisoare, iar dealerii și producătorii pot ajunge să facă închisoare pe viață. Pe lângă heroină și crack, în această clasă se regăsește și MDMA, cunoscut drept Ecstasy. Este absurd, considera David Nutt, care dorea să clarifice absurditatea prin comparația sa cu echitația. Lăsând la o parte nonsensul de a compara călăria cu un drog, cel puțin sub aspectul dependenței comparația nu stă în picioare. Singurul punct asupra căruia se exprima-se corect Nutt era legat de accidente de echitație care provoacă mai multe daune decât consumul de Ecstasy. Un nou drog, fie că se numește „Equasy” sau „betamfetamină” – care provoacă accidente la fel de grave precum echitația –, trebuie să intre în Clasa A. Fiindcă, în mod clar, nu ar avea sens, nici Ecstasy nu are ce căuta în categoria aceea. Cu alte cuvinte, acest sistem de clasificare nu are o bază decizională rațională, și asta dorea să demonstreze Nutt.⁵

Nutt nu a reușit să scoată Ecstasy din Clasa A. În schimb, în toamna aceluiași an a fost destituit de către ministrul de interne britanic din funcția de președinte al ACMD (*Advisory Council on the Misuse of Drugs*, o comisie consultativă a guvernului britanic). Cu puțin timp înainte, Nutt criticase sistemul de clasificare a drogurilor într-o ședință publică de la London King's College.⁶ Atunci s-a referit și la cannabis, pe care-l considera incorect plasat în Clasa B, fiindcă tutunul este mult mai dăunător, și este un drog legal. Ca să vezi! Nutt nu putea consilia guvernul și totodată să ducă o campanie împotriva politicilor sale, a decis ministrul de interne Alan Johnson, după ce l-a destituit pe Nutt de la ACMD.⁷

Dar sigur că putea, au considerat unii cercetători, printre care și consilieri guvernamentali științifici – câțiva membri ai ACMD și-au dat demisia din comisie, în semn de protest.

Concedierea lui Nutt a determinat oameni de știință din diverse discipline să redacteze un ghid privind abordarea corectă a consilierii științifice independente⁸, care a fost adoptat ulterior de guvernul britanic, în formă revizuită.⁹

Dar nu a fost ultima dată când s-a auzit de David Nutt. În 2010 a fondat *Independent Scientific Committee on Drugs*, care a fost redenumit, ulterior, *Drug Science*. Sub conducerea lui Nutt, grupul de experți a publicat în noiembrie 2010 un articol în renumita revistă de specialitate *The Lancet*¹⁰, care a generat reacții vocale în toată lumea, ca urmare a graficului:

Figura 1.1: Evaluarea efectelor nocive ale drogurilor, după Nutt et al.¹¹

O ierarhie a drogurilor după gradul de nocivitate. David Nutt agitate deja spiritele în 2007, cu o clarificare similară, care dezvăluia deja aparenta clasificare arbitrară a drogurilor în Marea Britanie. Alcoolul și tutunul sunt așadar mai dăunătoare decât cannabisul, LSD sau Ecstasy. Dar clasificarea

din 2007, cu o metodologie mult mai de bază și, drept urmare, necesitând o actualizare, nu fusese chiar atât de șocantă, fiindcă heroina ocupa încă locul întâi.¹² Actualizarea din 2010 puneă însă în capul listei Produsul Zilei: alcoolul. Bara, care depășește cu mândrie heroina și crackul, iese în evidență ca un pai în ochi – mai ales din punctul de vedere al germanilor. În fond, pentru ministrul de interne și patriotul bavarez Horst Seehofer, berea „nu este doar o plăcere, nu este doar un bun de patrimoniu, nici doar un aliment emblematic, ci și o exprimare a stilului nostru de viață. Berea reprezintă iubirea noastră pentru patrie și pentru tradiții, setea noastră de viață și simțul comunității.” După această declarație de dragoste de la expoziția „Berea în Bavaria” din 2016¹³, Seehofer a folosit numai cuvinte negative pentru cannabis la o conferință de presă federală din 2019 și s-a alăturat kolegei sale din partidul CSU, Ludwig. Statisticile arată că este pericolul cannabisul, a susținut Seehofer, întrebat de ce se opune legalizării acestuia.¹⁴ Singura întrebare este, care statistici? În orice caz, experții britanici din echipa lui Nutt au plasat cannabisul undeva la mijloc, clasificându-l drept mai puțin nociv decât tutunul. „Drogurile de petrecere”, Ecstasy și LSD, sunt la coada listei, reținute și timide, fiind urmate numai de ciupercile „magice”. La o primă vedere, s-ar părea că această ierarhizare științifică a drogurilor indică politicile de clasificare din mai toate țările drept iraționale. Dar merită să mai aruncăm cel puțin o privire.

Metode, metode, metode

Calitatea științifică se reflectă nu doar în colectarea datelor, ci mai ales în interpretarea acestora, lucru care se va vedea adesea în cartea de față. Numerele ne spun cel mai puțin când nu știm cum să le traducem. Așa că haideți să privim cu un ochi critic și să vedem despre ce ne vorbesc de fapt cifrele din ierarhia drogurilor. După ce prima clasificare a lui Nutt, din 2007, așa cum am spus, a fost creată folosind metode relativ primitive, noua evaluare se baza pe **principiul MCDA: *Multicriteria Decision Analysis***. Căutând o traducere potrivită, am găsit „metoda analizei multicriteriale” pe Wikipedia. Se număra printre exemplele de evaluare. În fond, MCDA este o metodă de luare a deciziilor complexe, care ia în considerare mai multe criterii simultan și le compară. Se poate separa în trei etape:

Etapa 1: Se identifică toate criteriile care vor fi luate în considerare pentru evaluare. Dacă se dorește evaluarea nocivității unui drog, se vor lua în calcul consecințele fizice multiple, precum cancerul pulmonar provocat de țigări sau moartea în urma unei supradoze de alcool. La acestea se adaugă urmări psihice, precum dependența, psihozele sau o capacitate cognitivă redusă. Apoi mai există spațiu și pentru daunele sociale, precum distrugerea relațiilor sau a familiilor ori costurile generate de îngrijirea medicală sau de plata unei amenzi primite în urma consumului sau procurării de droguri. Unele efecte nocive nici nu au fost luate în calcul, cum ar fi daunele provocate mediului de deșeurile toxice generate de producția de droguri.

O analiză decizională multicriterială pune accent pe „multi”. Nutt și colegii săi au stabilit 16 criterii, care trebuiau să includă toate daunele fizice, psihice și sociale relevante.

Etapa 2: Fiecare criteriu este analizat pe baza unei scale. În studiul nostru privind drogurile, experții le-au evaluat după o scală de la 0 la 100, unde pentru fiecare criteriu cel mai nociv drog primea punctajul 100 și servea drept referință maximă pentru celelalte. Astfel trebuia să apară o **scală de raport**, adică un drog care era de două ori mai nociv decât altul primea și punctaj dublu.

Etapa 3: Se evaluează fiecare criteriu, înmulțind punctele cu diverși factori. De exemplu, când se consideră că pericolul dependenței este o problemă de două ori mai gravă decât poluarea mediului, trebuie să se evalueze punctele dedicate dependenței ca având gravitate dublă, așadar să se înmulțească cu un factor de două ori mai mare – și aici se aplică o scală de raport. La final, pentru fiecare drog se numără punctele de la toate cele 16 criterii și se ajunge la un scor final. Scorul final a plasat alcoolul pe primul loc.

Mda. Probabil că vă încrunțați deja. (De aceea e important să întrebăm mereu despre metode!)

Primul punct slab al acestei evaluări sare imediat în ochi: este o evaluare teribil de subiectivă! Începe deja din etapa 1 și de la identificarea criteriilor, însă devine deosebit de clară când vine vorba despre evaluarea cantitativă și despre evaluarea daunelor.

Nu suntem obișnuiți cu o asemenea subiectivitate de la „studiile științifice”, deși e greu de evitat aici. Datele toxicologice se pot compara, dar cum măsurăm expunerea

unei familii la un drog? Sau cum clasificăm relevanța acestei poveri familiale, în raport cu daunele economice? Este imposibil din punct de vedere obiectiv. Așa că primul aspect important, în acest moment, este: **o evaluare cuprinzătoare a nocivității drogurilor va fi mereu subiectivă, indiferent că este vorba sau nu despre un „studiu științific”**.

Firește că ajută, aici, faptul că nu au fost întrebate persoane alese aleatoriu dintr-o zonă pietonală, ci experți care au făcut evaluări din punct de vedere subiectiv. Dar să fie subiectivitatea cea mai mare problemă metodologică a acestui studiu? Dacă formulez așa întrebarea... În următoarele secțiuni ne vom da seama că un punct de vedere pur științific poate fi extraordinar de limitat.

Nici abstința nu e o soluție

S-ar putea să fie cam nepotrivit să-l auzim pe Horst Seehofer lăudând atât de încântat beneficiile patrimoniale ale berii, când ne gândim câtă suferință, boală și moarte provoacă alcoolul. Dar majoritatea vor împărtăși, probabil, măcar o brumă de realism: nici abstința nu e o soluție.

Argumentul preferat este **Prohibiția** ratată din SUA – cu toate că unii istorici ar dori să nuanțeze eșecul. Prohibiția, interzicerea alcoolului la nivel național (nu a consumului, ci a producerii, transportării și comercializării), instituită în 1920 a eșuat și a fost abolită în 1933.

Pentru mulți contemporani, Prohibiția poate părea o idee foarte proastă, care firește c-a eșuat, cum altfel? În primul rând, nu trebuie să uităm că Prohibiția nu i-a lovit pe americani brusc. Mișcarea de temperanță trăgea cetățenii de mână

din secolul al XIX-lea.¹⁵ Dar a început să prindă curaj doar prin *Anti Saloon League*, primul „grup de presiune” modern. Acest grup de lobby a condus mișcarea de temperanță dincolo de scopul inițial. Cu ani înainte de instituirea Prohibiției, unele state americane se declaraseră deja în favoarea unor forme mai mult sau mai puțin severe de prohibiție locală, pavând astfel drumul pentru legea națională.¹⁶ Tacticile *Anti Saloon League* implicau de la șiretenie la manipulare și erau radicale, fiindcă nu solicitau decât sprijinirea Prohibiției de către susținătorii lor. În afară de asta, erau radical indiferente la pozițiile politice reprezentate și nu le păsa dacă susținătorii lor consumau sau nu alcool. Un pragmatism impresionant! Istoricul Daniel Okrent vede această „one-issue strategy” a *Anti Saloon League* drept model pentru acțiunile grupului de lobby pro-arme NRA din SUA.¹⁷

Toate acestea pot fi interpretate diferit: fie că vedem în ele o confirmare că alcoolul este o dorință aproape elementară a omului, care poate fi reprimată doar prin politici radicale, fie o confirmare a situației opuse, și anume că felul în care ne raportăm la droguri ține, în principiu, de morală și de atitudine.

Totuși *Anti Saloon League* n-ar fi reușit să se impună dacă partea întunecată a alcoolului și a alcoolismului n-ar fi fost resimțită în mod dureros de unele persoane. De exemplu, prohibiționiștii au reușit să câștige un avantaj prin mișcarea sufragetelor, care este cunoscută, îndeosebi, pentru lupta în favoarea votului femeilor. Multe femei erau sătule de bărbații care se îmbătau în saloane, își abuzau familiile acasă și își pierdeau slujbele.¹⁸

Impresia generală rămâne însă că Prohibiția a eșuat lamentabil, deoarece nu doar că și-a ratat scopul, ci chiar a generat mai multe boli, violență și delictе ca urmare a consumului de alcool. Aceasta a dat greș chiar și prin consumul de

alcool propriu-zis. Dar așa să fi fost? Da, oamenii continuau să bea, nu în saloane, ci în așa-numitele „speakeasy”, baruri clandestine, sau acasă. Dar beau mai puțin, în comparație cu cantitățile dinainte de Prohibiție. Potrivit estimărilor, consumul de alcool a scăzut inițial în perioada Prohibiției la 30% din cantitatea anterioară, deși această cotă scăzută n-a ținut mult. În câțiva ani, americanii au revenit la 60-70% din consumul anterior, și așa a rămas.¹⁹

S-ar crede că, după ce s-a încheiat Prohibiția, consumul de alcool în rândul americanilor a crescut fulminant, din dorința acestora de a compensa. Interesant este că-n anii de după renunțarea la restricții oamenii au continuat să se controleze. A durat cam un deceniu să revină consumul de alcool pe cap de locuitor la nivelul la care era înainte de Prohibiție.²⁰ Rata deceselor cauzate de ciroză hepatică, adesea ca urmare a consumului cronic de alcool, care scăzuse la aproximativ 50% la începutul Prohibiției, a atins doar în anii 1960 aceeași incidență ca înainte să fie interzis. Nu ar fi corect să pretindem că Prohibiția n-a redus consumul de alcool și unele probleme de sănătate. Efectul a fost mai durabil decât cred mulți, chiar și în zone în care o durată mai mică ar fi fost de dorit. Interzicerea alcoolului la nivel național a dus la dezvoltarea unei rețele de gangsteri și de clanuri mafiote.²¹ Rețeaua a supraviețuit și ulterior și doar a schimbat domeniile, îndreptându-se spre jocuri de noroc, prostituție sau alte droguri ilegale. Piața neagră a pus în vânzare alcool de calitate inferioară pentru public și multe decese prevenite de Prohibiție au fost compensate de morțile prin otrăvire.

Ideea este că Prohibiția a avut poate mai mult succes decât sugerează reputația sa, dar succesele înregistrate nu meritau prețul pe care l-a plătit societatea americană. Poate că asprimea Prohibiției a fost motivul pentru care aceasta nu a

funcționat. Unii susținători, cărora propriul consum de alcool li se părea inofensiv, dar care erau în favoarea arătării cu degetul a altor consumatori, probabil au fost surprinși când Volstead Act (Legea Volstead) a interzis tot ce conținea mai mult de 0,5% alcool.²² Nici măcar o berică?!

Unii nu și-ar fi imaginat că se va ajunge acolo. E posibil ca Prohibiția să nu fi fost atât de puțin îndrăgită dacă adopta o formă mai puțin strictă – de exemplu, interzicerea băuturilor spirtoase tari. Cine știe cât ar fi durat, dacă țara nu era zguduită de Marea Criză? Prohibiția era, poate, pe cai mari, dar ideea de a revitaliza o întreagă branșă economică și de a impune noi accize pe alcool i-a dat brânci în prăpastie în timpul crizei economice.²³

Succesul politicilor privind drogurile depinde mereu de popularitatea în rândul maselor. În Germania, interzicerea alcoolului n-ar fi fost îmbrățișată prea ușor și ar fi fost dificil de impus, din multe motive. Grație internetului și darknetului, nici nu e nevoie de o mafie bine conectată ca să existe o piață neagră înfloritoare. Popularitatea unui drog este deci relevantă pentru politicile privind drogurile, însă nu este aproape niciodată luată în considerare în evaluările științifice. Dar concentrarea pe consecințele negative și pe nocivitatea drogurilor e doar o față a monedei.

Să revenim la comparația frecventă dintre alcool și cannabis. Potrivit OMS (Organizația Mondială a Sănătății), consumul de alcool ucide trei milioane de oameni în fiecare an, în toată lumea – mai mult decât SIDA, violența și accidente de circulație laolaltă.²⁴ Decesele cauzate de cannabis există, însă nu te poți otrăvi. Canabinoidul tetrahidrocannabinol, pe scurt THC, poate fi letal în doze foarte mari, dar dacă fumezi iarbă nu le atingi.²⁵ Pentru că se folosește și în scop medicinal, unii

Îl asociază cu un lucru sănătos și subestimează efectele sale secundare. Receptorii de canabinoizi, care se află mai ales în coloana vertebrală și în creier, au multe funcții, inclusiv un rol în dezvoltarea cerebrală și în activarea sinapselor²⁶ – procese complexe, afectate de canabinoizi. Așadar efectele sunt și terapeutice, și nedorite. De exemplu, unii cercetători recomandă prudența când se folosesc canabinoizii în scop medicinal la copii și adolescenți, chiar și canabinoizi fără efecte psihoactive, precum CBD.²⁷

Controversat este și gradul în care cannabisul poate ușura sau agrava problemele de sănătate mintală. Există studii pe termen lung care au revelat o legătură între consumul timpuriu de cannabis și instalarea ulterioară a schizofreniei.²⁸ Totuși, deoarece consumul sporit de cannabis la nivel mondial nu presupune și o creștere a incidenței schizofreniei, conexiunea este mai complicată decât simpla cauzalitate. Consumul timpuriu de cannabis poate exacerba schizofrenia, chiar dacă nu o provoacă. La adulții care consumă moderat cannabis, efectele secundare se pot gestiona ușor. În plus, există indicații cu temei științific pentru consumul de cannabis fără efecte secundare²⁹ (vezi Casetă 1, pagina 29), care pot reduce și mai mult riscul producerii acestora. Așadar, din punct de vedere toxicologic, se poate argumenta că este mai puțin nociv decât alcoolul.

Din acest punct de vedere, pe cale de consecință, orice drog mai puțin nociv decât alcoolul, al cărui consum este legal, ar trebui legalizat, fiindcă interzicerea sau restricționarea consumului de droguri este direct legată de protejarea sănătății populației. Dar, dacă alcoolul nu este legal fiindcă drogul e inofensiv, ci este legal fiindcă e prea îndrăgit ca să poată fi interzis cu succes, atunci, da, chiar și declarațiile Danielei Ludwig se pot înțelege mai bine. În conferința de presă în

care a pomenit infamul broccoli a mai afirmat cât se poate de sincer: „Avem deja două droguri populare și nu mai avem nevoie de al treilea.”³⁰

Cazul Portugaliei

De fapt, ținând cont de popularitatea alcoolului, folosirea legalității sale drept argument pentru solicitarea legalizării canabisului nu e chiar recomandată. Întrebarea mai interesantă este dacă interdicțiile protejează sau dăunează mai mult.

Din 2001, în Portugalia, posesia și consumul de droguri nu sunt pedepsite prin lege, ci sunt considerate o simplă încălcare a regulilor. Este un lucru valabil în cazul oricărui drog, de la LSD la heroină. Prevenție în loc de interdicție, gestionare în loc de pedeapsă – aceasta e ideea. Adesea, Portugalia este folosită drept exemplu *nec plus ultra* în favoarea unor politici de succes privind drogurile. Dar și aici sunt omise din discuția publică tonurile de gri și nuanțele. Exemplul este puternic influențat de un raport al Cato Institute, un think-tank din Washington, datând din 2009³², în care avocatul Glenn Greenwald a numit strategia portugheză privind decriminalizarea un succes răsunător („a resounding success”), după orice valoare („judged by virtually every metric”). Asemenea cuvinte fără echivoc,acompaniate de 19 grafice și trei tabele, au transformat raportul lui Greenwald într-o declarație care a ajuns repede pe prima pagină a publicațiilor respectate, precum *The Economist*, *Time Magazine* și *Scientific American*.³³ Ultimele două articole au făcut loc câtorva cuvinte sceptice ale criminologului Peter Reuter de la Universitatea din

CASETA 1: INDICAȚII FUNDAMENTATE ȘTIINȚIFIC PENTRU CONSUMUL DE CANABIS FĂRĂ EFECTE ADVERSE³¹

1. Cea mai eficientă cale de a evita riscurile canabisului este abținerea. Oricine decide să consume se expune riscului de a întâmpina o serie de probleme de sănătate și sociale, atât acute, cât și cronice. În funcție de comportamentul consumatorilor și de calitatea produsului, aceste riscuri diferă de la utilizator la utilizator și de la caz la caz.

2. Consumul de canabis cu un debut precoce are mai multe consecințe nocive asupra sănătății și sociale la tinerii adulți (mai ales în jurul vârstei de 16 ani). Aceste efecte sunt cu atât mai pronunțate la consumatorii care încep foarte devreme și folosesc frecvent și intens. În aceste situații, printre altele, consumul de canabis influențează dezvoltarea creierului.

Grad de justificare: ridicat

3. Produsele cu un conținut ridicat de THC prezintă un risc mare de apariție a problemelor psihice și comportamentale (acute și cronice). Consumatorii ar trebui să fie informați în privința tipului și compoziției a produselor pe bază de canabis pe care le consumă și, în mod ideal, ar trebui să aleagă produse cu un conținut redus de THC. Fiindcă există dovezi privind efectul de atenuare al CBD asupra unor efecte ale THC, se recomandă consumul produselor pe bază de canabis cu conținut mai mare de CBD decât de THC.

Grad de justificare: ridicat

4. Noile studii efectuate asupra canabinoizilor sintetici demonstrează că aceste produse pot avea efecte grave asupra sănătății (până la deces). Consumul lor trebuie evitat.

Grad de justificare: limitat

5. Inhalarea regulată a canabisului ars are efecte negative asupra sănătății căilor respiratorii. Deși alte căi de consum prezintă și ele riscuri,

în general trebuie evitate metodele care includ fumarea produselor pe bază de canabis, precum folosirea atomizoarelor sau a preparatelor pe bază de cânepă (*edibles*). Folosirea preparatelor pe bază de cânepă elimină riscurile respiratorii, însă instalarea târzie a efectelor psihoactive poate avea ca rezultat doze mari accidentale și efecte secundare direct proporționale.

Grad de justificare: ridicat

6. Consumatorii trebuie să evite practici precum inhalarea profundă, ținerea respirației sau așa-numita metodă Valsalva, care au ca scop sporirea absorbției substanțelor psihoactive când se fumează canabis. Aceste practici sporesc disproporționat absorbția substanțelor toxice în sistemul respirator.

Grad de justificare: limitat

7. Cu cât este mai frecvent sau mai intensiv consumul de canabis (de exemplu, zilnic sau aproape zilnic), cu atât mai mare devine riscul de apariție a problemelor de sănătate și sociale. Consumatorii ar trebui să-și limiteze consumul la ocazional (de exemplu, o zi pe săptămână, doar în weekend etc.).

Grad de justificare: ridicat

8. Conducerea automobilului sub influența canabisului sporește riscul accidentelor de circulație. Se recomandă evitarea condusului cel puțin șase ore după consumul de canabis (precum și utilizarea altor mijloace de transport). Acest timp de așteptare se poate prelungi în funcție de individ și de proprietățile produsului specific pe bază de canabis. Consumul simultan de canabis și alcool multiplică efectele și riscurile în trafic și trebuie evitat categoric.

Grad de justificare: ridicat

9. Câteva grupuri din rândul populației prezintă un risc ridicat de efecte adverse produse de consumul de canabis și ar trebui să îl evite. De exemplu, persoanele cu predispoziție spre psihoză și adicție, cu un istoric familial de gradul întâi al psihozelor și adicțiilor, precum și femeile

însărcinate (în special pentru a evita efectele nocive asupra fătului sau asupra nou-născutului).

Grad de justificare: ridicat

10. Nu se poate exclude că anumite combinații ale factorilor de risc prezentați mai sus sporesc efectele negative. De exemplu, este probabil ca un consum timpuriu, combinat cu utilizarea frecventă a canabisului puternic să crească riscul problemelor acute și/sau cronice.

Grad de justificare: limitat

Maryland, care au fost ignorate, în mare măsură, în discuția publică. Reuter era de acord că decriminalizarea portugheză nu a dus la un consum sporit de droguri (deloc spectaculos, oricum), dar argumenta că tendințele pozitive individuale, precum consumul scăzut de heroină, nu erau neapărat justificate de reformă. Fiindcă, și fără reforme, epidemiile de droguri vin și pleacă. Practic, lipsește un experiment de control, în care o a doua Portugalia n-ar avea parte de aceeași reformă.

Bun. Micile diferențe sunt mereu salutare, însă aceste nuanțe nu prea par să afecteze buna reputație a Portugaliei, nu? Dacă privim însă explicațiile medicului portughez Manuel Pinto Coehlo, vom vedea un tablou complet diferit. Acesta a vorbit despre „eroarea portugheză” și a numit reforma „un eșec dezastruos”.³⁴ A recomandat chiar lumii: „Nu ne urmați exemplul – *Don't follow us!*”³⁵ Ha! Ce s-a întâmplat acolo?

Foarte interesant este că atât Greenwald, cât și Pinto Coehlo și-au susținut evaluările euforice, respectiv devastatoare, cu cifre. Doar că erau foarte diferite. În Raportul Cato, Greenwald a spus, de exemplu, că tinerii portughezi luau mai puține droguri. În 2001, la adoptarea reformei, 10,4% dintre elevii de clasele VII-IX consumaseră cel puțin o dată canabis.

În 2006 erau doar 6,6%. Pentru clasele X-XII, în jur de un sfert (25,6%) consumaseră deja canabis, în 2011, în timp ce cinci ani mai târziu procentul era de doar 18,7.

Pinto Coehlo, pe de altă parte, pregătise alte procente. În anii din jurul reformei, din 1998 până în 2002, printre tineri s-a înregistrat o creștere dramatică, de 150%, a consumului de canabis! Din 2002 până în 2006, consumul tuturor drogurilor (cu excepția heroinei) s-a redus ușor, dar a rămas la un nivel mai ridicat decât înainte de reformă. Așadar să reluăm: ha?!

Dacă cercetăm datele disponibile³⁶, remarcăm că situația nu este foarte clară. Din păcate, guvernul portughez nu și-a însoțit reforma privind drogurile cu o colectare și o analiză detaliată ale datelor. Există patru seturi diferite de date privind consumul de droguri în rândul adolescenților, iar atât Greenwald, cât și Pinto au ales unul singur. Respectivul set de date le confirma declarațiile, însă numai pe acelea. Dar niciunul n-a prezentat tabloul complet.

Acest tablou este, potrivit datelor neclare, mai puțin dramatic decât l-au zugrăvit atât Pinto Coehlo, cât și Greenwald: în jurul anului 2001 a existat o creștere moderată, urmată de o scădere ușoară și stabilă. Efectul este așadar semnificativ mai puțin vizibil decât au declarat cei doi.

Aici apare însă un aspect decisiv: în chestionar, întrebarea era „Ai consumat deja canabis?”. Așadar îi includea și pe aceia care consumaseră o dată și apoi deloc. Deci Greenwald și Pinto Coehlo au interpretat fiecare „Da” drept „Consum”. Pe de altă parte, dacă oamenii ar fi fost întrebați dacă au consumat droguri „recent” sau dacă le consumau în prezent, cu siguranță s-ar fi înregistrat o creștere pentru majoritatea grupelor de vârstă, între 2001 și 2007, unde cea mai ridicată creștere s-ar fi produs la cei cu vârsta cuprinsă între 25 și 34

de ani, cu 7%. Interesant este însă că s-a înregistrat o scădere mai ales în rândul populației mai tinere, de 15-24 de ani. Se pare că, după reformă au încercat mulți, dar nu au continuat să consume.

Dacă vom continua săpăturile, vom afla că atât Greenwald, cât și Pinto Coelho au oferit în mod repetat exemple ale unei selecții sau interpretări nu tocmai corecte, ceea ce sugerează fie un succes răsunător, fie un eșec dezastruos.³⁷ În final, realitatea este, probabil, mai aproape de „succesul răsunător” – și, mai corect, dacă ștergem „răsunător”.

Strategia decriminalizării a fost benefică țării și în alte privințe. Portugalia a economisit cam 18% din costurile sociale, reducând presiunea asupra închisorilor, numărul proceselor penale și investind mai mult în prevenție și tratament.³⁸

Dacă tragem acum cu atenție o linie sub datele acestea oarecum inconsistente, balanța măsurilor adoptate de Portugalia s-ar plasa undeva între neutră și pozitivă, ceea ce poate fi surprinzător pentru unii. Ce m-a surprins cel mai mult în cercetare a fost cât de greu este să clasifici din punct de vedere științific reforma consumului de droguri. Se pare că li s-a întâmplat și altora. Jurnalistul științific Keith O'Brien a comparat rezultatele reformei portugheze cu un test Rorschach³⁹, acele imagini precum petele de cerneală în care fiecare vede ceva diferit.

Diavolul se ascunde în detalii

Prohibiția americană este un exemplu potrivit legat de procentul efectelor negative ale drogurilor ca urmare a interzicerii lor. Ca să fie și mai clar, să luăm ca exemplu